

Structural relationships of horney's personality dimensions and resilience with addiction tendency in students

Sahand Asadi¹ , Nastaran Sharifi² , Afsaneh Taheri³

1. Ph.D Candidate in Psychology, Roodehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: sahandasadipsy@gmail.com
2. Associate Professor, Department of Psychology, Roodehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: nsharifi@riau.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Psychology, Roodehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: a2_taheri@yahoo.com

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article history:
Received 20 April 2022
Received in revised form
09 May 2022
Accepted 29 May 2022
Published Online 21
January 2023

Keywords:
tendency to addiction,
personality dimensions,
Resilience

ABSTRACT

Background: Tendency to addiction as a social problem has various causes, which personality traits (psychological factor) and resilience (protective factor) are among the individual factors that play a role in the tendency to addiction. But research examining the propensity for addiction, horned personality traits, and resilience in a structural model has not yet been conducted.

Aims: The aim of this study was to investigate the structural relationships between Horney's personality dimensions and resilience with addiction tendencies.

Methods: The present study was a descriptive correlation and structural equation. The statistical population of the students of Tehran Azad University in the academic year 1399-1400, 387 people were selected by convenience sampling method and three-dimensional questionnaires of Horney-Kolich (2012), Connor-Davidson (2003) and Iranian Drug Addiction Readiness Scale (Zargar et al., 2008) responded. The obtained data were analyzed by Pearson correlation coefficient and path analysis.

Results: The results showed that the dimensions of obedient, aggressive, and distant personality and resilience with standard coefficients of 0.284, 0.324, 0.320, and -0.611, respectively, had a significant positive and negative effect on the tendency to consume substances. Also, resilience does not play a mediating role in the relationship between Horney's personality dimensions and addiction tendencies. Therefore, the hypothetical model was modified and the final model of the research was approved using fitness indicators.

Conclusion: Therefore, it can be said that personality traits play a role in addiction tendency and may be effective in developing preventive interventions for addiction tendency.

Citation: Asadi, S., Sharifi, N., & Taheri, A. (2023). Structural relationships of horney's personality dimensions and resilience with addiction tendency in students. *Journal of Psychological Science*, 21(119), 2231-2247. <https://psychologicalscience.ir/article-1-1666-fa.html>

Journal of Psychological Science, Vol. 21, No. 119, February, 2023

© 2021 The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.21.119.2231](https://doi.org/10.52547/JPS.21.119.2231)

✉ **Corresponding Author:** Nastaran Sharifi, Associate Professor, Department of Psychology, Roodehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

E-mail: nsharifi@riau.ac.ir, Tel: (+98) 9123540064

Extended Abstract

Introduction

Currently, the issue of addiction and substance abuse is one of the major public health concerns that has spread in most countries of the world and has become a biological, psychological, and sociological problem. Since adolescents and young people make up the majority of the population of developing countries, addiction is a major danger in those countries (Goreishi & Shajari, 2013). Researchers consider the causes of drug addiction as a combination of individual, psychological, biological, family, and social factors, communication issues, and cultural and genetic issues (Mokhtarpour et al., 2021; Mohammadi Niko et al., 2018; Jalilian et al., 2013). From a psychological point of view, substance abusers have a vulnerable personality trait. Some personality traits such as dependence/incompetence, obedience, high neuroticism, low conscientiousness, narcissistic schizoid, depression, antisocial, obsessive, schizotypal, borderline personality disorders and schemas (social isolation, shame, self-sacrifice, ...) are related to addiction (Shiviari et al., 2017; Baron-Oladi et al., 2013; Sutin et al., 2013; Sadri Demichi et al., 2019). Researchers are interested in studying more specific personality traits. These traits are more accurate than the broader traits in predicting behaviors and psychiatric disorders (Kumaranyak, 2017). Neurotic personality traits have a significant positive relationship with a tendency to addiction (Oladi Sadegh et al., 2013; Sutin et al., 2013; Akbari, Ebrahimi Moghadam, et al., 2019; Marashi et al., 2014). In Horney's theory, in the face of anxiety, the individual uses three types of behavioral tendencies, which are called accompanying, aggressive, and discrete personality dimensions (Kolich, 2012; Schatz, 2004). The neurotic person, involuntarily and inflexibly, repeatedly acts based on one tendency called the dominant tendency (Coollidge, et al., 2001; Coollidge, 2012). On the other hand, resilience has a negative correlation with neuroticism and negative emotion and is known as a protective factor against addiction in adolescents (Chetaghayan et al., 2016; Rostami & Akbari, 2015). (Jabraeili et al., 2019;

Ahmadi et al., 2020). Interpersonal relationships can play a role in shaping the social support network, which leads to increased resilience and reduced substance use (Barbara & Wheland, 2012). The neurotic person with his chosen style in interpersonal relationships can play a role in his resilience and tendency to addiction. Considering the prevalence of addiction and its adverse consequences in society, research is needed to identify the factors affecting the tendency to addiction and evidence has shown that early prevention can significantly reduce future psychosocial, economic, and health problems. To date, no research has been conducted to examine the tendency to addiction, Horney's personality dimensions, and resilience in a structural model. The aim of this study was to investigate the structural relationships between Horney's personality dimensions and resilience with addiction tendencies.

Method

The present study was descriptive and correlational. Samples were selected from the students of Islamic Azad University, Tehran Branch in the academic year 2020-2021 using the available sampling method. Due to the COVID-19 epidemic, data were collected by online sampling method. Students were told that the purpose of completing the questionnaire was to gather information for research work and that their information would remain confidential. 387 completed questionnaires were selected. Data analysis was performed with SPSS, version 22, and Mplus 8.3 software at a significance level of $\alpha = 0.01$. The research tools were as follows: The Connor-Davidson (2003) Resilience Questionnaire is a 25-item instrument that measures resilience constructs on a five-point Likert scale from zero (completely incorrect) to four (always true). The minimum resilience score of the participants is 0 and their maximum score is 100. Zargar Drug Addiction Readiness Questionnaire (2006): This questionnaire consists of 41 items (of which 5 items are lie detectors), with a score from 0 (strongly disagree) to 3 (strongly agree). Of course, this scoring method is inverted in questions 6, 12, 15, and 21. This questionnaire has a lie detector factor that includes questions 12, 13, 15, 21, and 33. To get the overall score of the questionnaire, the scores of all the

questions (except the lie scale) are added together, which will vary between 0 and 108. Higher scores indicate that the respondent is more prepared for addiction. The reliability of the scale has been calculated by Cronbach's alpha method of 0.90 (Zargar et al., 2006). Coolidge Tridimensional personality Inventory: The questionnaire consists of 57 questions that measure three personality dimensions of Karen Horney's theory (accompanying, aggressive, and discrete). The results of factor analysis on questions for each of the

dimensions have distinguished three subscales (College et al., 2001; College, 2002). The factor structure and dimensions of the Horney-Coolidge personality questionnaire in the Iranian sample have also been confirmed (Asadi et al., 2022).

Results

The mean, standard deviation, and correlation coefficients of research variables are shown in Table 1.

Table 1. Correlation matrix of research variables, mean and standard deviation

	1	2	3	4	5	M	SD
1. Obedient personality dimension	1					46/46	6/32
2. Aggressiv personality dimension	-0.037	1				46/40	6/03
3. Isolated-dorigzine personality dimension	-0.356**	0/380**	1			36/07	6/57
4. resilience	0/063	0/008	-0/019	1		62/73	16/41
5 .Addiction tendency	0/202**	0/272**	0/180**	-0/397**	1	73/78	19/84

** P< 0/01* P< 0/05

All correlation coefficients are statistically significant ($0.008 \geq -0.39$). Among them, resilience and tendency to addiction showed the highest correlation ($r = 0.39$), and resilience and aggressive personality dimension showed the least correlation ($r = 0.008$). Before evaluating the measurement and structural model, important assumptions for modeling structural equations such as univariate and multivariate normality and the absence of multiple levels were examined and confirmed. The maximum likelihood estimation method was used to evaluate the fit of the measurement model and the structural model. The evaluation of the measurement model was performed

using confirmatory factor analysis and the evaluation of the structural model was performed using the structural equation modeling method. The fit indices of the models are shown in Table 2. The structural conceptual model of the research with standard coefficients is shown in Figure 1. Fit criteria are very close to the acceptance range, but direct paths from personality to resilience are not significant. Therefore, it seems that the hypothetical model needs to be changed and according to some studies, resilience can be considered an independent variable. The results showed that all indicators improved in the final model (Figure 2).

Table 2. Fitting indices of measurement and structural models

CFI	TLI	RMSEA	χ^2/df	df	Chi – Square	Model
0/93	0/94	0/072	6/42	129	829/353	measurement
0/93	0/94	0/072	6/42	129	829/353	Structural

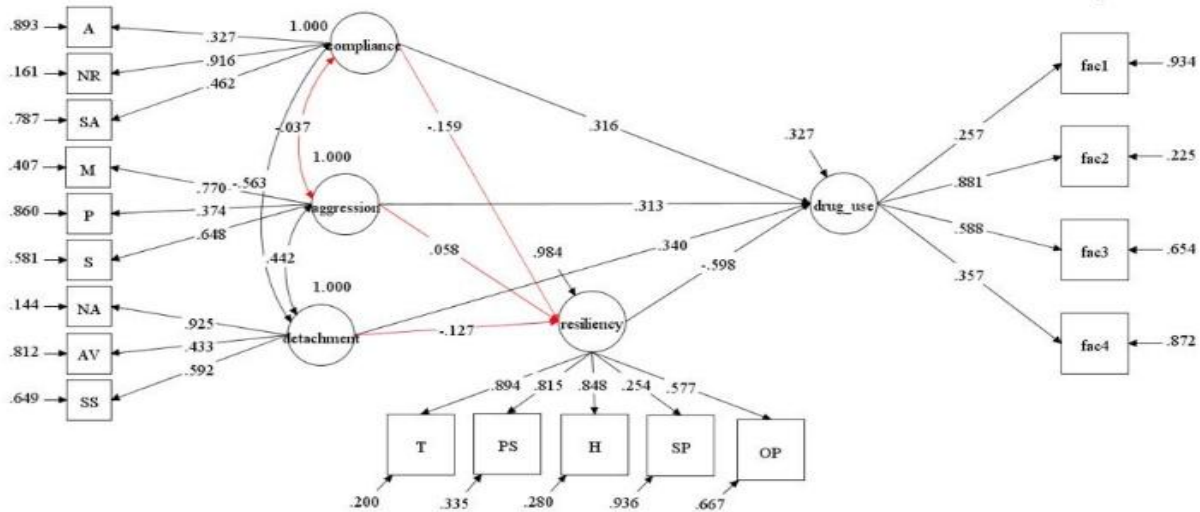

Figure 1. Structural model of res

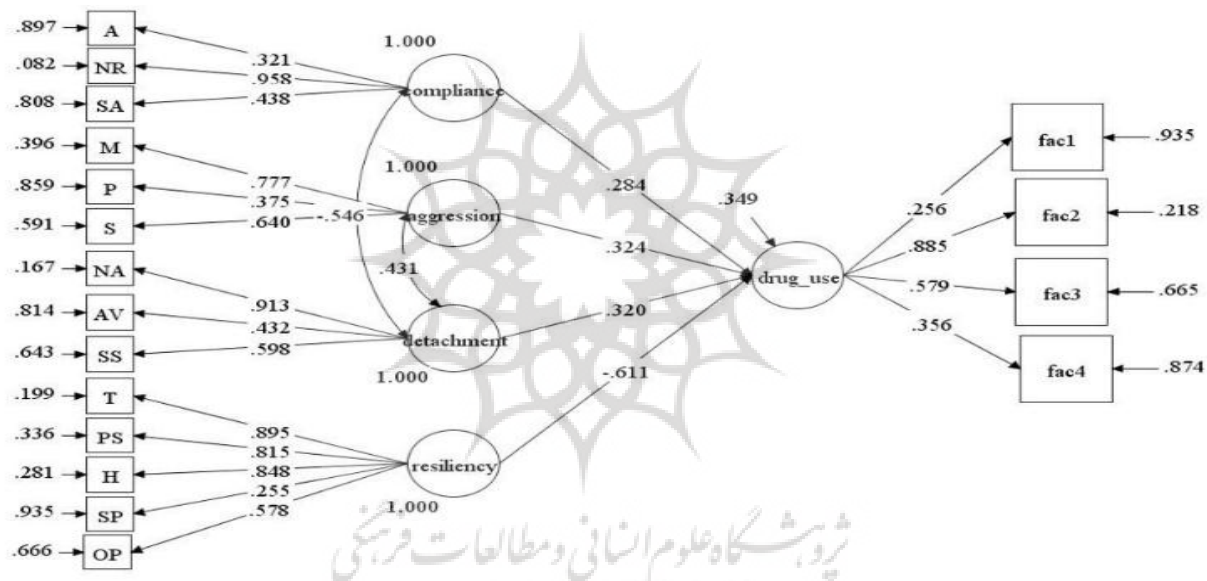

Figure 2. Final structural model

Conclusion

The findings of the present study show that the modified model has a better fit and that Horney's personality dimension has a positive and resilience has a negative significant relationship with the tendency to addiction. These results are consistent with the findings of Rostami and Akbari (2015), Konubka et al. (2013), Sutin et al. (2013), Prisiandaro et al. (2011); Trichino et al. (2008) who showed that the characteristics of aggression, neuroticism, and resilience are directly related to the tendency to addiction in individuals. Probably, the above explanation is that lifestyle plays a role in a person's

tendency to addiction, people with useful social lifestyles or social interests are less prone to neurosis and less exposed to the risk of social disorders such as drug use (AghaYousefi et al., 2013).

Neuroticism is a structure that includes negative emotions and weakness in adaptation. Neuroticism includes negative emotions such as feelings of sadness, anger, and anxiety. The neurotic person frequently acts involuntarily and inflexibly according to one tendency (obedient, aggressive, and discrete) called the dominant tendency (Coollidge et al., 2001; Coollidge, 2012). Anxiety in these people is likely to make them less adaptable to difficult situations and

increase the risk of substance abuse. However, resilient people have more flexibility and probably behave well in different situations, and this issue also plays a role in the amount of social support. Social support for non-addicted people is more than for addicted people (Hajiloo & Jafari, 2015). Therefore, due to the fact that neurotic and resilient people have different lifestyles, the modified model has a better fit than the hypothetical research model.

Also, the study of the relationship between Horney's personality subscales, resilience, and addiction tendency showed that the subscales of relationship avoidance, resentment, and humiliation are negatively correlated with resilience and positively correlated with addiction readiness. Therefore, these people do not have the ability to establish good relationships with others and receive less social support, which reduces a person's resilience. On the other hand, by humiliating themselves, they reduce self-esteem and increase the tendency to addiction. Finally, it should be noted that research has shown that subspecies of Horney's personality with symptoms of personality disorders such as schizoid (need of loneliness, avoidance of relationship), dependent personality (need of relationship), antisocial (power-seeking, Risk-taking), paranoid personality (emotional coldness and rationality) are

compatible, and many personality disorders (schizoid, antisocial, obsessive, etc.) are associated with addiction. Therefore, interpersonal relationships that have been considered in the dimensions and subscales of Horne's personality can be considered key to the causes of addiction.

The present study, like other studies, had limitations that could be noted: the participants were students, and this sample may not represent the public. Therefore, it is recommended that more research be done with other samples and even with clinical populations. The present study was also conducted with self-reported and online data that may be subject to bias.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is taken from the dissertation of the first author in the field of psychology in the psychology department of the Roodehen branch of the Islamic Azad University. Azad University.

Funding: This research is in the form of a specialized doctoral dissertation and is without financial support.

Authors' contribution: The first author is the main researcher of this research and the second author is the supervisor and the third author is the dissertation advisor.

Conflict of interest: The authors do not disclose any conflict of interest in relation to this research.

Acknowledgments: We would like to thank the supervisors and consultants of this research who helped us in this research.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

روابط ساختاری ابعاد شخصیتی هورنای و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد در دانشجویان

سه‌د اسدی^۱، نسترن شریفی^۲، افسانه طاهری^۳

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. استادیار، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۳۱

بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۱۹

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۸

انتشار برخط: ۱۴۰۱/۱۱/۰۱

کلیدواژه‌ها:

گرایش به اعتیاد،

ابعاد شخصیت،

تاب‌آوری

زمینه: گرایش به اعتیاد به عنوان یک مسئله اجتماعی علل مختلفی دارد، ویژگی‌های شخصیتی (عامل روان‌شناختی) و تاب‌آوری (عامل محافظت‌کننده) از جمله عوامل فردی هستند که در گرایش به اعتیاد نقش دارند، اما هنوز پژوهشی که گرایش به اعتیاد، ابعاد شخصیتی هورنای و تاب‌آوری را در یک مدل ساختاری بررسی کند انجام نشده است.

هدف: این پژوهش با هدف بررسی روابط ساختاری بعدهای شخصیتی هورنای و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد انجام شد.

روش: روش: پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع همبستگی و معادلات ساختاری بود. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه آزاد تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند، تعداد نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به پرسشنامه‌های سه‌بعدی هورنای-کولیچ (۲۰۱۲)، تاب‌آوری کانر-دیویدسون (۲۰۰۳) و مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد به مواد مخدر (زرگر و همکاران، ۱۳۸۵) پاسخ دادند. داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها: نتایج نشان داد که ابعاد شخصیتی مطیع، پرخاشگرانه و دوری‌گزین و تاب‌آوری به ترتیب با ضرایب استاندارد ۰/۲۸۴، ۰/۳۲۴، ۰/۳۲۰ و ۰/۶۱۱- اثر مثبت و منفی معنی‌داری بر گرایش به مصرف مواد دارند، همچنین تاب‌آوری نقش میانجی‌گر در ارتباط بین ابعاد شخصیتی هورنای و گرایش به اعتیاد ندارد. بنابراین مدل فرضی اصلاح شد و مدل نهایی پژوهش با استفاده از شاخص‌های برازندگی تأیید شد.

نتیجه‌گیری: بنابراین می‌توان گفت که احتمالاً ویژگی‌های شخصیت روان‌رنجور و تاب‌آوری به ترتیب در افزایش و کاهش گرایش به اعتیاد نقش دارند و روابط بین فردی در این روابط نقش اساسی دارند که در تدوین مداخلات پیشگیرانه گرایش به اعتیاد می‌توان آن را در نظر گرفت.

استناد: اسدی، سه‌د؛ شریفی، نسترن؛ و طاهری، افسانه (۱۴۰۱). روابط ساختاری ابعاد شخصیتی هورنای و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد در دانشجویان. *مجله علوم روانشناختی*، دوره بیست‌ویکم، شماره ۱۱۹، ۲۲۳۱-۲۲۴۷.

مجله علوم روانشناختی، دوره بیست‌ویکم، شماره ۱۱۹، زمستان (بهمن) ۱۴۰۱.

✉ نویسنده مسئول: نسترن شریفی، دانشیار، گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: nsharifi@riau.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۲۳۵۴۰۰۶۴

مقدمه

در حال حاضر مسئله اعتیاد و سوء مصرف مواد^۱ یکی از نگرانی‌های عمده در زمینه سلامت عمومی است که گستردگی آن به اکثر کشورهای جهان کشیده شده و به یک مشکل زیست‌شناختی، روانشناختی و جامعه‌شناختی تبدیل شده است. از آنجائی که بافت جمعیتی کشورهای در حال توسعه را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند، اعتیاد در آن کشورها خطر بزرگی محسوب می‌شود (قریشی و شجری، ۲۰۱۳). ارتباط مصرف مواد با سایر مشکلات و انحرافات اجتماعی مانند پرخاشگری خانوادگی، کودک‌آزاری، طلاق، فقر، بیماری‌های جسمانی و درگیر شدن بیشتر جوانان بر دامنه آسیب‌زایی آن می‌افزاید (بورگ و همکاران، ۲۰۱۱). از رایج‌ترین قشرهایی که گرایش به مصرف مواد در آن‌ها بیشتر است، دانشجویان می‌باشند. دانشجویان معمولاً در محدوده سنی ۱۸-۲۴ سال قرار دارند. بسیاری از آن‌ها بلافاصله پس از پایان دوره دبیرستان، تحصیلات دانشگاهی را آغاز کرده‌اند و بسیاری نیز برای اولین بار از خانه و والدین دور شده‌اند. این سبک زندگی موجب می‌شود که دانشجویان برحسب میزان سلامتی‌شان با انواعی از تجربه‌های جدید (از جمله مصرف مواد) روبه‌رو شوند. پژوهشگران علل گرایش به مواد مخدر را به ترکیبی از عوامل فردی، روانشناختی، زیست‌شناختی، خانوادگی و اجتماعی، مسائل ارتباطی، مسائل جسمی، نگرش به اعتیاد، اجتناب تجربه‌ای، اختلالات روان‌پزشکی، مسائل فرهنگی و ژنتیکی... نسبت می‌دهند (مختارپور و همکاران، ۱۴۰۰؛ محمدی‌نیکو و همکاران، ۱۳۹۷؛ منصور جلیلیان و همکاران، ۱۳۹۲). نتایج حاصل از مطالعه مروری و فراتحلیل پژوهش‌های صورت پذیرفته در خصوص بررسی سبب‌شناسی گرایش به اعتیاد در کشور (جدفصل سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۶) حکایت از آن دارد که مهمترین علل در گرایش به اعتیاد، به دو بخش عوامل فردی و عوامل اجتماعی اختصاص داشته و سهم عوامل فردی (روانشناختی) نسبت به عوامل اجتماعی، در گرایش افراد به مصرف مواد و اعتیاد بیشتر است (صرامی، ۱۳۹۷). از دیدگاه روانشناختی افراد سوء مصرف‌کننده مواد یک ویژگی شخصیتی آسیب‌پذیر دارند، تحقیقات نشان داده که بین دو گروه سوء مصرف‌کنندگان مواد و افراد

عادی در اختلالات شخصیت اسکیزوئید، افسردگی، ضداجتماعی، دیگرآزار، وسواسی - جبری، اسکیزوتایپال و مرزی تفاوت معنی‌دار وجود دارد (شیواری و همکاران، ۱۳۹۶). بعضی از ویژگی‌های شخصیتی مانند: وابستگی/بی‌کفایتی، اطاعت و خویش‌داری /خودانضباطی ناکافی، شخصیت ضداجتماعی، روان‌رنجوری بالا و توافق‌پذیری پایین، وظیفه‌شناسی پایین، خودراهبری و نوجویی، ذهنیت طحوازه، شخصیت خودشیفته و ماکیاویلیسم. با گرایش به اعتیاد رابطه دارند (باران اولادی و همکاران، ۱۳۹۲؛ سوتین و همکاران، ۲۰۱۳؛ صدری‌دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۸). ویژگی شخصیتی روان‌رنجور با گرایش به اعتیاد رابطه مثبت معنادار دارد (باران اولادی و همکاران، ۱۳۹۲؛ سوتین و همکاران، ۲۰۱۳؛ اکبری و ابراهیمی‌مقدم، ۱۳۹۸؛ مرعشی و همکاران، ۱۳۹۳).

در نظریه هورنای، فرد برای مواجهه با اضطراب اساسی^۲ از سه گونه گرایش رفتاری و ادراکی ویژه بهره می‌گیرد که از آن‌ها با عنوان ابعاد شخصیتی همراه^۳ (هم‌نوایی)، پرخاشگرانه^۴ و گسسته^۵ نام برده می‌شود (کولج، ۲۰۰۱؛ شاتز، ۲۰۰۴). شخص روان‌رنجور، به گونه‌ای بی‌اختیار و انعطاف‌ناپذیر به‌طور مکرر طبق یکی از گرایش‌ها که گرایش غالب نامیده می‌شود عمل می‌کند و اگر دو گرایش دیگر برای ابراز فشار بیاورند سبب بروز تعارض در فرد می‌شوند، ولی افراد بهنجار برحسب اوضاع و به تناسب مهارتی که دارند معمولاً در زندگی هر سه نوع روش (به‌سوی مردم، علیه مردم و دوری از مردم) را به کار می‌بندند، و کشمکش‌های درونی خود را کاهش می‌دهند (کولج، ۲۰۱۲). هم‌نوایی حوزه نسبتاً وسیعی را شامل می‌شود هم‌نوایی یا هم‌رنگی جلوه‌ای از قدرت و نفوذ اجتماع است و معمولاً به‌نوعی تسلیم و هم‌رنگی شدن در برابر نفوذ گروهی اشاره دارد بعد شخصیتی مطیع به محبت، تأیید، تعلق و صمیمیت انسانی نیاز شدید و اجباری دارد. از نظر هورنای، پرخاشگرها در مورد ابراز احساسات، شکل‌گیری دوستی، همدردی و همدلی مهار می‌شوند، بعد دوری‌گزین تلاش می‌کنند تا از دیگران فاصله بگیرند، به‌ویژه در رابطه با هرگونه رابطه عاطفی یا پیوند، از جمله عشق ورزیدن و همکاری، آن‌ها نیاز شدیدی به خودکفایی دارند (کولج، ۲۰۱۲).

4. aggressive

5. detached

1. Substance Abuse

2. Basic anxiety

3. compliant

روزمره دارند، هنگامی که خصوصیات خاص شخصیتی با خصوصیات گسترده مقایسه می‌شوند، در پیش‌بینی مواردی مانند رفتارها و اختلالات روان‌پزشکی دقیق‌تر هستند (کومارانا‌یاک، ۲۰۱۷). از بین ویژگی‌های شخصیتی، شخصیت روان‌رنجور بیشترین گرایش به اعتیاد را دارد. روابط بین فردی افراد روان‌رنجور، از نظر هورنای، به سه صورت مطیع، پرخاشگر، دوری‌گزین (گرایش‌های به طرف مردم، علیه مردم و دور شدن از مردم) تقسیم شده است، کولیج، مور، یامازاکی و همکارانش بر اساس نظریه شخصیتی هورنای، پرسشنامه سه‌بعدی شخصیت هورنای - کولیج ساخته‌اند، پرسشنامه دارای ۵۷ سؤال است که سه بعد شخصیتی نظریه کارن هورنای می‌سجد و هر بعد دارای سه خرده‌مقیاس است (کولیج و همکاران، ۲۰۰۱؛ کولیج، ۲۰۱۲). به علاوه روابط بین فردی نه تنها در شکل‌گیری گرایش‌های فرد روان‌رنجور نقش دارند، در شکل‌گیری شبکه اجتماعی حامی و تاب‌آوری افراد می‌تواند نقش داشته باشد.

از سوی دیگر، با توجه به میزان شیوع اعتیاد و عواقب ناگواری که در جامعه دارد، انجام پژوهش‌هایی در جهت شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش به اعتیاد ضرورت دارد. مسئله مصرف و سوء مصرف مواد در میان نوجوانان و جوانان به دلیل حساسیت این دوره از زندگی و نقش آن، در آینده افراد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به علاوه وجود گرایش به اعتیاد برای بسیاری از افراد رنج‌آور است و باعث از بین رفتن زمان و انرژی آنان شده و از سوی دیگر مداخلات درمانی همواره کارآمد و مؤثر نیستند، و شواهد نیز نشان داده که پیشگیری اولیه می‌تواند مشکلات روانی اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی آتی را به طور چشمگیری کاهش دهد. شناسایی رابطه دقیق‌تر بین متغیرهای فوق (گرایش به اعتیاد - تاب‌آوری - ابعاد شخصیتی هورنای)، به عبارتی شناسایی عوامل گرایش به اعتیاد، می‌تواند به خانواده‌ها و درمانگران در آموزش و پیشگیری از اعتیاد کمک نماید. با توجه به آنچه گفته شد، هدف پژوهش حاضر بررسی روابط ساختاری ابعاد شخصیتی هورنای و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد در دانشجویان در یک مدل فرضی و آزمون آن از طریق رویکرد مدل‌یابی معادلات ساختاری^۱ است.

از سوی دیگر تاب‌آوری که همبستگی منفی با عامل روان‌رنجورخویی و عاطفه منفی دارد به عنوان عامل محافظ در برابر میزان گرایش به مواد مخدر در بین نوجوانان شناخته شده است (چراغیان و همکاران، ۱۳۹۵؛ احمدی، ۱۳۹۶؛ رستمی و اکبری، ۱۳۹۴؛ جبرایلی و همکاران، ۲۰۱۹؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۹). تاب‌آوری سازه‌ای چندبعدی است روابط بین فردی در شکل‌گیری شبکه اجتماعی حامی و تاب‌آوری افراد می‌تواند نقش داشته باشد. تاب‌آوری بالا با ایجاد انعطاف‌پذیری انطباقی منجر به کاهش سوء مصرف مواد در افراد می‌گردد (باربارا و ویلند، ۲۰۱۲) تاب‌آوری عبارت است از مهارت‌ها، ویژگی‌ها و توانایی‌هایی است که افراد را قادر می‌سازد تا با شرایط سخت و دشوار و چالش‌ها سازگار شوند (گرین، ۲۰۱۶). تاب‌آوری، خاصیت کشسانی، بازگشت‌پذیری و ارتجاعی است. تاب‌آوری توانایی اجرای انطباق در حوزه علوم اجتماعی و فرآیند کشسانی و واکنش در مقابل ناملایمات است (گراسیا، ۲۰۱۸). ویژگی‌ها و تیپ‌های شخصیتی به عنوان یک ویژگی ثابت، پایدار و پیش‌بینی‌کننده قوی برای بسیاری از ویژگی‌ها و رفتارهای افراد است و تاب‌آوری به عنوان یک عامل محافظت‌کننده است از ویژگی‌های شخصیتی متأثر است، به طوری که سکمب سه عامل مهم را در خصوص عوامل حمایتی برای تاب‌آوری مطرح کرد که عبارتند از: خصوصیات شخصیتی، عوامل حمایتی درون خانواده و عوامل اجتماعی (سکمب، ۲۰۰۲). کمپل و همکاران بیان داشتند که افراد تاب‌آور توانایی ایجاد و گسترش مجموعه‌ای از مهارت‌های مقابله‌ای را دارند که در موقعیت‌های چالش‌برانگیز از آن‌ها حمایت می‌کنند (کمپل و همکاران، ۲۰۰۶). هم‌چنین نشان داده شده است که نوع راهبردهای مقابله‌ای انتخاب شده به صفات شخصیتی افراد بستگی دارد. به همین دلیل است که صفات شخصیتی بر تاب‌آوری تأثیرگذار است (بارتلی و راسچ، ۲۰۱۱).

با توجه به مطالب فوق، نتایج تحقیقات نشان داده که بین عوامل شخصیتی و گرایش به مصرف مواد ارتباط مستقیم و معنی‌دار وجود دارد ولی ارتباط بین صفات شخصیتی و گرایش به اعتیاد و سوء مصرف مواد به دلیل پراکندگی دامنه صفات شخصیت بسیار پیچیده و توأم با ابهام بوده است (فاکس و همکاران، ۲۰۱۱)، محققان امروزی علاقه بیشتری به مطالعه ویژگی‌های خاص و محدود کاربرد آن‌ها در زمینه‌های موقعیتی و کاربردی

¹. Structural Equation Modeling

روش

درست) می‌سنجد. حداقل نمره تاب‌آوری شرکت‌کنندگان در مقیاس ۰ و حداکثر نمره آن‌ها ۱۰۰ است. این مقیاس در ایران هنجاریابی شده است. محمدی (۱۳۸۴) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ضریب پایایی مقیاس را ۰/۸۹ و روایی مقیاس را به روش همبستگی هرگویه با نمره کل مقوله‌ها بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۴ به دست آورد.

پرسشنامه آمادگی اعتیاد به مواد مخدر زرگر^۱ (۱۳۸۵): پرسشنامه‌ای که در پژوهش حاضر استفاده شد مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد به مواد مخدر است که با توجه به شرایط روانی - اجتماعی مردم ایران توسط زرگر در سال ۱۳۸۵ ساخته شد. این پرسشنامه شامل ۴۱ گویه (که ۵ گویه از آن دروغ‌سنج است)، با نمره‌گذاری از ۰ (کاملاً مخالفم) تا ۳ (کاملاً موافقم) است. البته این شیوه نمره‌گذاری در سؤالات شماره ۶، ۱۲، ۱۵، ۲۱، ۶ معکوس است. این پرسشنامه دارای عامل دروغ‌سنج است که شامل سؤالات شماره ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۲۱، ۳۳ می‌شود. برای به دست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه باید مجموع امتیازات تک‌تک سؤالات (به‌غیر از مقیاس دروغ‌سنج) را باهم جمع نمود. این نمره دامنه‌ای از ۰ تا ۱۰۸ را خواهد داشت. نمرات بالاتر بیانگر آمادگی بیشتر فرد پاسخ‌دهنده برای اعتیاد است و برعکس. زرگر و همکاران نشان دادند که این پرسشنامه دو گروه معتاد و غیرمعتاد را به خوبی از هم تمیز می‌دهد. همچنین به عنوان روایی همگرا، رابطه نمرات این آزمون را با نمرات مقیاس ۲۵ ماده‌ای فهرست علائم بالینی ۰/۴۵ گزارش نمودند، پایایی مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه شده است (زرگر و همکاران، ۱۳۸۵).

پرسشنامه سه‌بعدی هورنای-کولج (HCTI): این پرسشنامه دارای ۵۷ پرسش است که سه بعد شخصیتی نظریه کارن هورنای (همراه، پرخاشگر و گسسته) را می‌سنجد. نتایج تحلیل عاملی بر روی پرسش‌های بعد شخصیتی پرخاشگر، سه عامل پرخاشگری قدرتخواهانه، بدخواهانه و مخاطره‌جویانه را از هم جدا کرده است (کولج و همکاران، ۲۰۰۱؛ کولج، ۲۰۰۲). ساختار عاملی پرسشنامه شخصیت هورنای-کولج در نمونه ایرانی بررسی شد خرده‌مقیاس‌های ابعاد مطیع (نوع‌دوستی، تحقیر خود و نیاز به رابطه)، گسسته (اجتناب، نیاز به تنهایی و خودبستگی) و پرخاشگرانه (قدرت‌خواهی، مخاطره‌جویانه و بدخواهی) تأیید شد (اسدی و همکاران،

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: این پژوهش به لحاظ هدف، از نوع بنیادی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، همه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ را شامل می‌شود. کلانین (۲۰۱۸) حداقل حجم نمونه برای استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری را ۲۰۰ نفر می‌داند، همچنین وی تعداد ۵ الی ۱۰ شرکت‌کننده به ازای هر پارامتری که باید تخمین زده شود را پیشنهاد می‌کند. بر این اساس تعداد پارامترهای مدل فرضی برابر ۴۳ پارامتر (۷ مسیر ساختاری، ۱۳ مسیر اندازه‌گیری، ۲ خطای ساختاری، ۱۸ خطای اندازه‌گیری و ۳ واریانس متغیر برون‌زا) بود. بر این اساس نمونه انتخابی بهتر بود بین ۲۱۵ تا ۴۳۰ شرکت‌کننده باشد. با توجه به همه‌گیری کووید-۱۹ و با توجه به تعطیلی دانشگاه‌ها، روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد، پرسشنامه‌ها به صورت فایل آماده شده و پس از اینکه به پژوهشی بودن و محرمانه بودن اطلاعات اشاره شد از دانشجویان درخواست شد که به سؤالات پاسخ دهند و داده‌ها به صورت آنلاین گردآوری شد. ۴۵۰ پاسخ‌نامه دریافت شد که تعداد ۳۸۷ نفر به عنوان نمونه پژوهش، کفایت لازم برای انجام تحلیل مدل‌یابی معادلات ساختاری را داشتند.

ب) ابزار

ابزارهای پژوهش به شرح زیر بودند:

پرسشنامه تاب‌آوری توسط کانرود یویدسون (۲۰۰۳)، جهت اندازه‌گیری قدرت مقابله با فشار و تهدید، تهیه شده است. بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس در شش گروه، جمعیت عمومی، مراجعه‌کنندگان به بخش مراقبت‌های اولیه، بیماران سرپایی روان‌پزشکی، بیماران با مشکل اختلال اضطراب فراگیر، و دو گروه از بیماران استرس پس از سانحه انجام شده است. تهیه‌کنندگان این مقیاس بر این باورند که این پرسشنامه به خوبی قادر به تفکیک افراد تاب‌آور از غیرتاب‌آور در گروه‌های بالینی و غیر بالینی بوده، و می‌تواند در موقعیت‌های پژوهشی و بالینی مورد استفاده قرار گیرد. این پرسشنامه یک ابزار ۲۵ سؤالی است که سازه تاب‌آوری را در یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرتی از صفر (کاملاً نادرست) تا چهار (همیشه

¹. Iranian Addiction Potential Scale (IAPS)

معنی‌دار هستند. همان‌گونه که مندرجات این جدول نشان می‌دهند اغلب همبستگی‌های مقدار قابل توجهی را شامل می‌شوند ($r = -0/39 \leq r \leq 0/08$). در این میان تاب‌آوری و گرایش به اعتیاد بیشترین همبستگی ($r = -0/39$) و تاب‌آوری و بعد شخصیتی پرخاشگرانه کمترین همبستگی ($r = 0/08$) را نشان دادند.

بررسی خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه نشان داد که: خرده‌مقیاس‌های تحقیر خود، اجتناب و بدخواهانه با تاب‌آوری همبستگی منفی معنی‌دار و با آمادگی به اعتیاد همبستگی مثبت معنی‌دار دارند. خرده‌مقیاس نوع‌دوستی، با تاب‌آوری همبستگی مثبت دارند ($P < 0/05$).

قبل از ارزیابی مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری، پیش‌فرض‌های مهم مدل‌یابی معادلات ساختاری شامل نرمال بودن تک متغیری و چندمتغیری و عدم وجود هم‌خطی چندگانه مورد بررسی قرار گرفت. محاسبه چولگی و کشیدگی هر یک از متغیرهای مشهود، روشی معمول برای ارزیابی نرمال بودن تک متغیری است. در این مطالعه چولگی متغیرهای مشاهده‌پذیر در دامنه $-0/02$ تا $1/233$ و کشیدگی آن‌ها در دامنه $-1/370$ تا $0/902$ قرار داشت. بنتلر (۱۹۹۵)، نقطه برش ± 3 را برای مقدار چولگی مناسب می‌داند. اگرچه توافق اندکی درباره نقطه برش کشیدگی وجود دارد، با این حال به‌طور کلی مقادیر بیش از ± 10 برای این شاخص مسئله‌آفرین بوده و مقادیر بیش از ± 20 نتایج به‌دست‌آمده را نامعتبر می‌سازد (کلاین، ۲۰۱۸)

۱۳۹۹؛ ۱۴۰۰). روایی هم‌زمان پرسشنامه با پرسشنامه پرخاشگری باس-پری (محمدی، ۱۳۸۵) برابر با $0/53$ بود. پایایی آزمون به روش همسانی درونی و بازآزمایی به ترتیب در دامنه $0/69$ تا $0/79$ و $0/71$ تا $0/81$ است (حقایق و عریضی، ۱۳۸۸). در پژوهش حاضر مقادیر آلفای کرونباخ ابعاد شخصیتی مطیع، پرخاشگرانه و منزوی - دوری‌گزین به ترتیب $0/75$ ، $0/78$ و $0/74$ به دست آمد که این مقادیر در سطح مطلوب قرار دارند (قربانخانی و همکاران، ۱۳۹۹).

جهت طبقه‌بندی، پردازش و تحلیل داده‌ها و بررسی فرضیه‌های پژوهش از نرم‌افزارهای آماری SPSS²² و MPLUS^{8.3} استفاده شد. برازش مدل فرضی با کاربرد روش مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) مورد آزمون قرار گرفت. قبل از انجام تحلیل، پیش‌فرض‌های مرتبط با روش آماری SEM بررسی شدند تا از قابلیت انجام تحلیل روی داده‌ها اطمینان حاصل شود. تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد دومرحله‌ای (اندرسون و همکاران، ۱۹۸۸)، صورت پذیرفت. در گام اول تحلیل عاملی تأییدی (CFA) برای ارزیابی برازش مدل اندازه‌گیری استفاده شده و در گام دوم با بهره‌گیری از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، الگوی ساختاری فرضی مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌ها

در جدول ۱، میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش نشان داده شده است. همه ضرایب همبستگی از لحاظ آماری

جدول ۱. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش، میانگین و انحراف استاندارد

	SD	M	۵	۴	۳	۲	۱
۱. بعد شخصیتی مطیع	۶/۳۲	۴۶/۴۶					
۲. بعد شخصیتی پرخاشگرانه	۶/۰۳	۴۶/۴۰				۱	-۰/۰۲۷
۳. بعد شخصیتی منزوی - دوری‌گزین	۶/۵۷	۳۶/۰۷			۱	۰/۳۸۰**	-۰/۳۵۶**
۴. تاب‌آوری	۱۶/۴۱	۶۲/۷۳		۱	-۰/۰۱۹	۰/۰۰۸	۰/۰۶۳
۵. گرایش به اعتیاد	۱۹/۸۴	۷۳/۷۸	۱	-۰/۳۹۷**	۰/۱۸۰**	۰/۲۷۲**	۰/۲۰۲**

** $P < 0/05$ * $P < 0/01$

نرمال بودن چندمتغیری محقق شده است. بنابراین توزیع تمامی ترکیب‌های متغیرها نرمال است. بررسی پیش‌فرض عدم وجود هم‌خطی چندگانه^۲ به‌وسیله واریانس ماتریس همبستگی بین متغیرهای مشهود انجام شد. بررسی

در این مطالعه فرض نرمال بودن چندمتغیری با محاسبه شاخص کشیدگی چندمتغیری نسبی^۱ بررسی شد که مقدار آن برابر $1/080$ به دست آمد. بنتلر (۱۹۹۵)، معتقد است در صورتی که ارزش این شاخص بیشتر از ۳ نباشد،

². Multi-collinearity

¹. relative multivariate kurtosis

ارزیابی این مدل با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی انجام می‌شود. شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری که در جدول ۲ ارائه شده است. برازش مطلوب این مدل را نشان می‌دهد. بنابراین متغیرهای مشهود توانایی لازم برای عملیاتی کردن متغیرهای مکنون را دارند. همچنین ارزیابی مدل ساختاری با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که تمامی شاخص‌های برازش این مدل فرضی در محدوده برازش مطلوب قرار دارد. شاخص‌های برازش مربوط به این مدل در جدول ۲ دیده می‌شود.

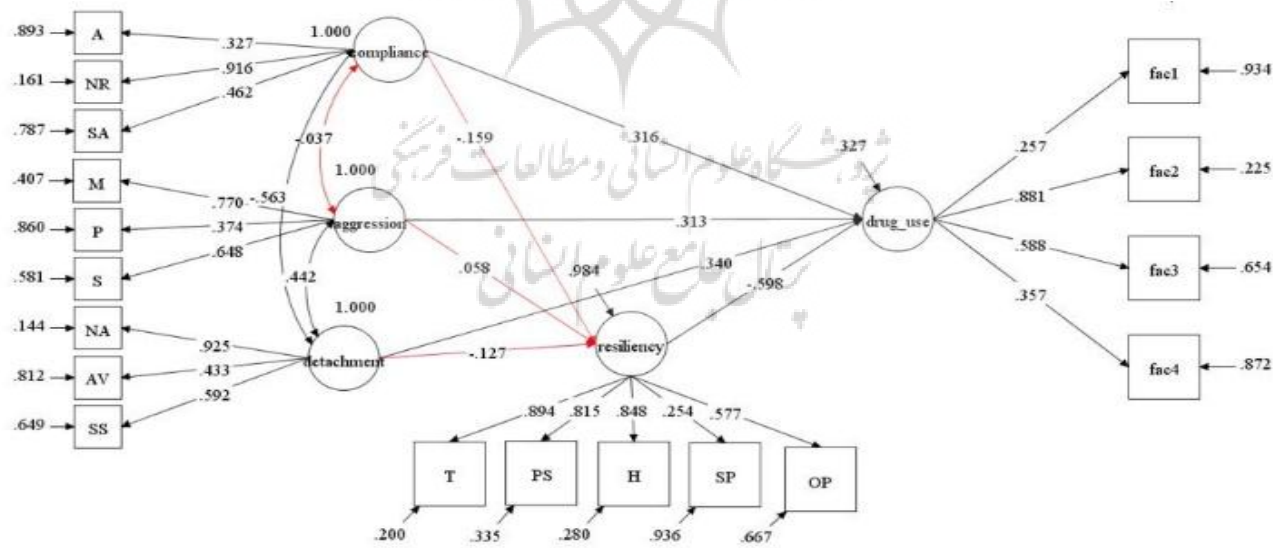
این ماتریس حاکی از عدم وجود هم خطی چندگانه بین آن‌ها است. ضرایب همبستگی در دامنه $-0/39 \leq r \leq 0/08$ قرار دارند. ضرایب همبستگی که بالای $0/85$ باشند در تخمین صحیح مدل مشکل ایجاد می‌کنند (کلاین، ۲۰۱۸). گرایش به اعتیاد متغیر مکنون و ابعاد شخصیتی هورنای متغیر مشهود و تاب‌آوری متغیر واسط در نظر گرفته شد. برازش مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد روش تخمین حداکثر درست‌نمایی^۱ برای ارزیابی مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری به کار برده شد. مدل اندازه‌گیری ارتباط متغیرهای مشهود را با متغیرهای مکنون مشخص می‌کند.

جدول ۲. شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری پژوهش

مدل	Chi - Square	df	χ^2/df	RMSEA	TLI	CFI
اندازه‌گیری	۸۲۹/۳۵۳	۱۲۹	۶/۴۲	۰/۰۷۲	۰/۹۴	۰/۹۳
ساختاری	۸۲۹/۳۵۳	۱۲۹	۶/۴۲	۰/۰۷۲	۰/۹۴	۰/۹۳

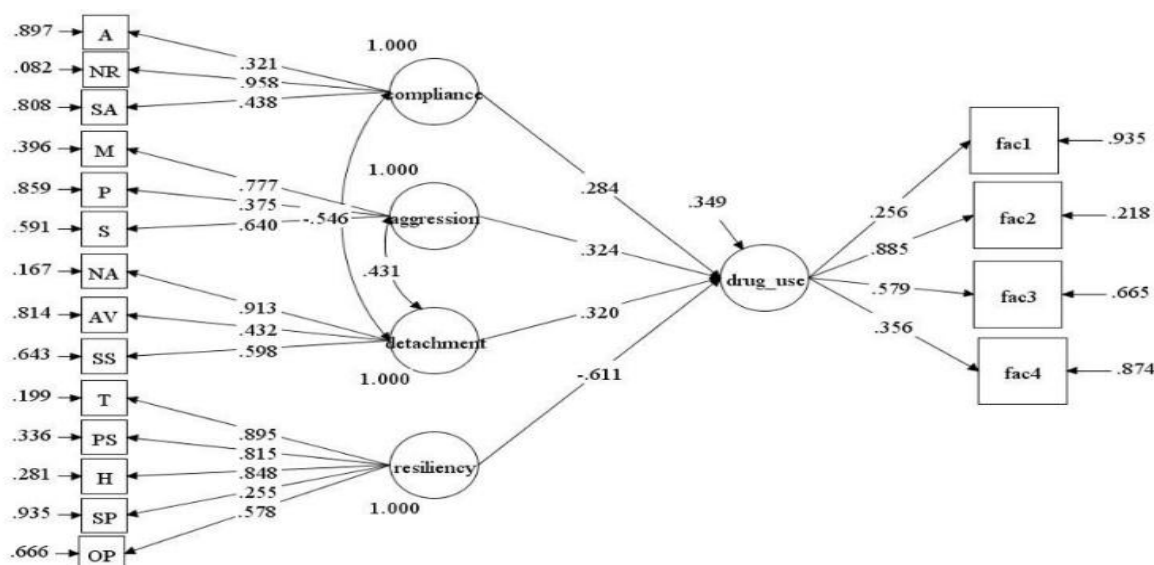
مستقیم بعدهای شخصیتی به تاب‌آوری حذف شد و تاب‌آوری نیز به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد. یافته‌ها نشان داد که تمامی شاخص‌ها بهبود یافته و در محدوده پذیرش قرار گرفتند. بنابراین مدل نهایی، می‌تواند روابط بین متغیرهای پژوهش را بهتر تبیین کند (شکل ۲).

شکل ۱ مدل ساختاری مفهومی را به همراه ضرایب استاندارد به تصویر می‌کشد. ارزیابی‌های به‌عمل‌آمده نشان داد مسیرهای مستقیم از بعدهای شخصیتی به تاب‌آوری معنی‌دار نیستند و شاخص‌های برازش به محدوده پذیرش بسیار نزدیک هستند. به نظر می‌رسد که مدل نیازمند حذف و اضافه کردن برخی پارامترها است. از این رو بر مبنای برخی پژوهش‌ها، روابط

شکل ۱. مدل ساختاری پژوهش

1. Maximum likelihood

شکل ۲. مدل ساختاری نهایی

بحث و نتیجه‌گیری

که سبک زندگی در گرایش به اعتیاد نقش دارد و سبک زندگی فرد روان رنجور و تاب‌آور متفاوت است، افراد دارای سبک زندگی سودمند اجتماعی یا افرادی که دارای علاقه اجتماعی هستند کمتر به روان‌آزردگی و ناهنجاری اجتماعی از جمله سوء مصرف مواد روی می‌آورند (آقایوسفی و همکاران، ۲۰۱۳). روان‌رنجوری ساختاری است که دربرگیرنده هیجان‌های منفی و ضعف در سازگاری بوده، شخص روان‌رنجور، مکرراً به گونه‌ای بی‌اختیار و انعطاف‌ناپذیر طبق یکی از گرایش‌ها (مطیع، پرخاشگرانه و گسسته) که گرایش غالب نامیده می‌شود عمل می‌کند (کولیچ و همکاران، ۲۰۰۱؛ کولیچ، ۲۰۱۲)، وجود اضطراب در این افراد باعث سازگاری کمتر آن‌ها در رویارویی با موقعیت‌های سخت می‌شود، لیکن شخص تاب‌آور انعطاف‌پذیری بیشتری دارد و احتمالاً در موقعیت‌های متفاوت رفتار مناسبی دارد که در افزایش میزان حمایت اجتماعی آن‌ها نیز نقش دارد افراد غیر معتاد حمایت اجتماعی بیشتری از افراد معتاد است (حاجلو و جعفری، ۱۳۹۴). بعلاوه هیجان‌های منفی موجب دید تونلی به سمت محرک‌های منفی می‌شود و دیدگاه فرد را نسبت به محیط اطراف منفی‌تر و در نتیجه تعاملات او را با محیط کمتر می‌کند (مهبودی و همکاران، ۱۴۰۰). بنابراین اگرچه تاب‌آوری و روان‌رنجوری هر دو در گرایش به اعتیاد نقش دارد ولی تفاوت در سبک زندگی و سازگاری افراد تاب‌آور و روان‌رنجور باعث شده که مدل اصلاح شده نسبت به مدل فرضی پژوهش برازش مناسب‌تری داشته باشد.

هدف از پژوهش حاضر، آزمون روابط ساختاری ابعاد شخصیتی هورنای و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد در دانشجویان بود. در مدل فرضی، بعد شخصیتی مطیع، بعد شخصیتی پرخاشگرانه و بعد شخصیتی منزوی - دوری‌گزین به عنوان متغیر نهفته بیرونی و تاب‌آوری، گرایش به اعتیاد به عنوان متغیر نهفته درونی در نظر گرفته شدند. نتایج نشان داد مدل فرضی برازش متوسطی دارد و مدل اصلاح شده از برازش بهتری برخوردار است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که ابعاد شخصیتی هورنای ارتباط مثبت و تاب‌آوری ارتباط منفی معنی‌داری با گرایش به اعتیاد دارند. نتایج با یافته رستمی و اکبری (۱۳۹۴)، کونوبکا و همکاران (۲۰۱۳)؛ سوتین و همکاران (۲۰۱۳)؛ پریسیاندارو و همکاران (۲۰۱۱) و ترچینو و همکاران (۲۰۰۸) که نشان دادند ویژگی‌های شخصیت پرخاشگرانه و روان‌رنجور و تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد ارتباط مستقیم دارند هم‌راستا بود. بین روان‌رنجوری با تاب‌آوری رابطه‌ی منفی معناداری وجود دارد که با یافته بشارت (۱۳۸۶)، شفیع‌زاده (۱۳۹۱)، کمپیل - سیلس و همکاران (۲۰۰۶) و کلیمر و همکاران (۲۰۰۰) همسو بود.

در تبیین یافته فوق می‌توان به این نکته اشاره کرد که به نظر می‌رسد تاب‌آوری میزان روان‌رنجوری و اضطراب مرتبط با آن را کاهش دهد و احتمالاً به عنوان میانجی‌گر باشد و نقش معنادار در کاهش اضطراب در افراد روان‌رنجور و گرایش به اعتیاد آن‌ها داشته باشد. لیکن به نظر می‌رسد

امر دخیل است، پژوهشگران بر این باورند که تاب‌آوری نوعی ترمیم خود با پیامدهای مثبت هیجانی، عاطفی و شناختی است. تاب‌آوری جان سالم به بردن از استرس‌ها و ناملایمات زندگی است و فرد با رشد مثبت، انطباق‌پذیری و رسیدن به سطحی از تعادل پس از به وجود آمدن اختلال، در وضعیت تعادلی پیشین قرار می‌گیرد (محمدی و همکاران، ۲۰۱۱). این توانایی‌ها گرایش به اعتیاد افراد تاب‌آور کمتر است.

بررسی رابطه خرده‌مقیاس‌های شخصیت هورنای با تاب‌آوری و اعتیاد نشان داد که خرده‌مقیاس‌های اجتناب از رابطه، بدخواهی و تحقیر خود از ویژگی‌های افراد روان‌رنجور با تاب‌آوری همبستگی منفی و با آمادگی به اعتیاد همبستگی مثبت دارند. خرده‌مقیاس نوع‌دوستی شخصیت هورنای با تاب‌آوری همبستگی مثبت و با گرایش به اعتیاد همبستگی منفی دارد. با توجه به این که هوش هیجانی (روابط بین فردی، خوش‌بینی، عزت‌نفس، کنترل تکانش، انعطاف‌پذیری، ...) افراد معتاد نسبت به افراد سالم کمتر است (پورنقاش‌تهرانی و همکاران، ۱۳۹۷). عزت‌نفس و تاب‌آوری نوجوانان می‌تواند از سوء‌مصرف مواد در آن‌ها پیشگیری کند (احمدی، ۱۳۹۶). احتمالاً افرادی که هوش هیجانی کمتری دارند توانایی شکل دادن رابطه مناسب با دیگران را ندارد و حمایت اجتماعی و تاب‌آوری کمتری دارند، از طرفی با تحقیر و سرزنش خود، باعث کاهش عزت‌نفس خود می‌شوند که احتمال گرایش به اعتیاد در این افراد افزایش می‌دهد.

در نهایت باید به این نکته مهم اشاره کرد که پژوهش‌ها نشان داده خرده‌مقیاس‌های شخصیت هورنای (بر اساس روابط بین فردی مشخص شده‌اند) با نشانه‌هایی از اختلال‌های شخصیت مانند اسکیزوئید (نیاز به تنهایی، اجتناب از رابطه)، شخصیت وابسته (نیاز به رابطه، اجتناب از رابطه)، ضداجتماعی (قدرت‌خواهی، مخاطره‌جویی)، شخصیت پارانوئید (سردی عاطفی و عقلانیت) و شخصیت خودشیفته (میل به قدرت و دست‌کاری کردن دیگران) تطابق دارند و از سوی دیگر بسیاری از اختلالات شخصیتی (اسکیزوئید، افسرده، ضداجتماعی، وسواسی-جبری، اسکیزوتایپال...) طرح‌واره‌ها (انزوای اجتماعی/بیگانگی، نقص/شرم، خویش‌نمون تحول‌نیافته/گرفتار، ایثار، اطاعت...) با گرایش به اعتیاد ارتباط دارند (باران اولادی و همکاران، ۲۰۱۳؛ سوتین و همکاران، ۲۰۱۳؛ صدری‌دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۸). بنابراین به نظر می‌رسد که نقش و اهمیت روابط بین

در تبیین این یافته که روان‌رنجوری با گرایش به اعتیاد رابطه مثبت دارد می‌توان گفت افرادی که در روان‌رنجوری، نمره بالایی می‌گیرند معمولاً مضطرب، بیمناک و مستعد نگرانی هستند همچنین با توجه به اینکه روان‌رنجورها ویژگی‌هایی از قبیل عاطفه منفی بالا، سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار و ناتوانی در کنترل تکانه‌ها دارند، منطقی به نظر می‌رسد که با داشتن توانایی کمتر در مقابله با تنش‌ها نیاز به تاب‌آوری بیشتری برای مقابله با اضطراب داشته باشند (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۴). این افراد معمولاً سبک غالب ثابتی در ارتباط با دیگران دارند (مطیع - منزوی - پرخاشگر) درجه انطباق‌پذیری ضعیف‌تری در شرایط فشار روانی نشان می‌دهند و اضطراب زیادی را تحمل می‌کنند وجود اضطراب در این افراد باعث سازگاری کمتر آن‌ها در رویارویی با موقعیت‌های سخت می‌شود، سازگاری کم‌خطر مصرف مواد را افزایش می‌دهد، بعلاوه تمایل به ماندن در گروه دوستان و پذیرفته شدن از سوی آنان نیازمند پذیرش بی‌چون‌وچرای قواعد گروه است و عوامل زیادی در بروز هم‌نوایی مؤثرند، افراد دارای اضطراب شدید دارند هم‌نوایی بیشتری با گروه نشان می‌دهند (باند، ۲۰۰۵؛ قربانخانی و صالحی، ۱۴۰۱؛ شیو و همکاران، ۲۰۰۵)، پس احتمالاً افراد روان‌رنجور را مستعد انجام رفتارهای پرخطر در گروه دوستان می‌نماید.

در تبیین دیگر نتایج می‌توان گفت روان‌رنجورها، اشخاص واکنشی هستند که هیجان‌ات منفی بیشتری نسبت به دیگران تجربه می‌کنند این اشخاص به هرگونه محرکی واکنش نشان می‌دهند. تجربه عواطف منفی چون ترس و غم، دستپاچگی، عصبانیت، کم‌رویی، احساس گناه و نفرت، مجموعه‌حیطه روان‌رنجورخویی زیاد است، آن‌ها درجه انطباق ضعیف‌تری با دیگران دارند و از نظر عاطفی بی‌ثبات هستند. این ویژگی‌ها موجب می‌شود که افراد به دلیل برخی از ویژگی‌های مذکور و عدم توانایی جهت‌درگیر شدن چالش با مشکلات به صورت کارآمد و فعال، جهت سرکوب کردن اضطراب و تنش‌های زندگی گرایش بیشتری به سوی اعتیاد پیدا کنند (عسگری و مرعشیان، ۱۳۸۷).

یافته دیگر پژوهش نشان داد که تاب‌آوری با گرایش به اعتیاد رابطه منفی معنی‌دار دارد، افراد تاب‌آور در شرایط ناگوار و هنگام تجربه هیجانی منفی می‌توانند سازگاری و سلامت‌روانی خود را حفظ کنند. مهارت‌هایی چون حل مسئله، سبک تبیینی کارآمد، خودکارآمدی و حمایت اجتماعی در این

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری تخصصی نویسنده اول در رشته روانشناسی در گروه روانشناسی واحد رودهن دانشگاه آزاد اسلامی است.

حامی مالی: این پژوهش در قالب پایان‌نامه دکتری تخصصی بوده و بدون حمایت مالی است.

نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده اول، محقق اصلی این پژوهش بوده و به ترتیب نویسنده دوم استاد راهنما و نویسندگان سوم استاد مشاور پایان‌نامه می‌باشند.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منفعی در رابطه با این پژوهش اعلام نمی‌نمایند.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از اساتید راهنما و مشاور این پژوهش که من را در انجام این تحقیق یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌گردد.

فردی به عنوان شاه کلید در عمل گرایش به اعتیاد باید مورد توجه قرار بگیرد.

با این‌که یافته‌ها از مدل فرضی پژوهش حمایت کردند، نتایج این پژوهش باید با در نظر گرفتن محدودیت‌های آن تفسیر شود. ابتدا اینکه مطالعه حاضر روی دانشجویان که جمعیت نسبتاً همگنی هستند، انجام شده است؛ بنابراین، در تعمیم نتایج به جمعیت‌های دیگر محدودیت وجود دارد. از سویی، هرچند بسیاری از پژوهشگران از مفهوم‌سازی اختلالات روانی در ساختاری ابعادی حمایت می‌کنند و بر این باورند که نتایج به‌دست‌آمده از محیط‌های بالینی و غیر بالینی تا حد زیادی مطابق هم هستند. باید در تعمیم نتایج این مطالعه به محیط بالینی احتیاط کرد. محدودیت دیگر اینکه ماهیت مقطعی مطالعه حاضر، مانع استنتاج‌های علی و شناخت دقیق ماهیت واقعی روابط بین متغیرهای پژوهش می‌شود. احتمال زیادی وجود دارد که ترتیب زمانی شکل‌گیری متغیرها براساس مدل فرضی ارائه شده باشد؛ با وجود این، قطعاً نمی‌توان بر پایه این مطالعه حالت‌های جایگزین دیگر را رد کرد. سرانجام اینکه در این مطالعه برای ارزیابی هر کدام از متغیرها تنها از یک ابزار اندازه‌گیری خودسنجی استفاده شد. استفاده از روش‌های اندازه‌گیری متنوع می‌تواند به مفهوم‌سازی بهتر متغیر کمک کند. با توجه به محدودیت‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود مطالعه حاضر روی جمعیت بالینی یا جمعیت‌های غیردانشجویی نیز انجام شود تا توان تعمیم‌دهی یافته‌های آن افزایش یابد. همچنین به‌منظور استنتاج روابط علی و شفاف کردن توالی زمانی بین متغیرهای پژوهش، انجام مطالعات طولی پیشنهاد می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Ahmadi, M. S. (2018). Relationship between Religiosity, Self-Esteem, Resiliency, and Addiction Acknowledgment in Adolescents. *Social Health and Addiction*, 4(15), 31-46. (Persian). <https://www.magiran.com/paper/1781695?lang=en>
- Asadi, S., Sharifi, N., Taheri, A. (2021). The Assessment of psychometric properties and Factor structure of the three-dimensional Horne-Coolidge personality questionnaire. *Middle Eastern Journal of Disability Studies*, 0(0), 1. (Persian). <http://jdisabilstud.org/article-1-2474-en.html>
- Asgari, P., & Marashian, F. (2008). Relationships between Personal Characteristics, Self-Concept, Computer Anxiety and the Internet Addiction among the Students of Ahvaz Islamic Azad University. *Journal of social psychology (New findings in psychology)*, 2(7), 23-35. (Persian). <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?ID=194190>
- Ahmadi, S., Toulabi, S., & Ilanloo, H. (2020). The Relationship between Tendency to Substance Abuse and Resilience and Academic Procrastination in Secondary School Students. *Journal of Arak University of Medical Sciences (JAMS)*, 23(1), 108-117. (Persian). <http://jams.arakmu.ac.ir/article-1-6137-en.html>
- Agha Yousefi, A., Azgandi, A. A., Hosseini, A., Oraki, M., & Nofaresti, A. (2013). Lifestyle in Substance Abusers and Normal People: An Adlerian-Based Comparison. *Journal of Health psychology*, 2(5), 48-62. https://hpj-journals-pnu-ac.ir.translate.goog/article_433.html?_x_tr_sl=fa&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=en&_x_tr_pto=sc
- Anderson, J. C., Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411-423. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.103.3.411>
- Weiland, B. J., Nigg, J. T., Welsh, R. C., Yau, W. Y., Zubieta, J. K., Zucker, R. A., & Heitzeg, M. M. (2012). Resiliency in adolescents at high risk for substance abuse: flexible adaptation via subthalamic nucleus and linkage to drinking and drug use in early adulthood. *Alcoholism, clinical and experimental research*, 36(8), 1355-1364. <https://doi.org/10.1111/j.1530-0277.2012.01741.x>
- Baron-Oladi, S., Navidian, A., Kaveh-Farsani, Z. (2013). The study of relationship between addiction potentiality and personality characteristics, conformity and gender among pre-university students. *J Shahrekord Univ Med Sci*, 15(2), 33-42. (Persian). <http://78.39.35.44/article-1-1527-en.html>
- Bartley, C. E., & Roesch, S. C. (2011). Coping with Daily Stress: The Role of Conscientiousness. *Personality and individual differences*, 50(1), 79-83. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.08.027>
- Bond, R. (2005). Group size and conformity. *Group Process Intergr Relat*, 8(4), 331-54. <https://doi.org/10.1177/1368430205056464>
- Burg, S., Mayers, R. A., & Miller, L. J. (2011). *Spirituality, Religion and Healthy Development in Adolescents*. In B. B. B. Editors-in-Chief & J. P. Mitchell (Eds.). Encyclopedia of). Academic. Press. 353-359. https://www.academia.edu/6595485/Spirituality_Religion_and_Healthy_Development_in_Adolescent_s
- Campbell-Sills, L., Cohen, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship or resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *J Behav Res Ther*, 44, 585-99. <https://doi:10.1016/j.brat.2005.05.001>
- Cheraghian, H., Zeyniwand, M., Heydari, N., Zarersquo, I., & Tubkhana, M. (2016). Investigating the Relationship of Spiritual Experience and Resilience with the Extent of Tending to Using Drugs. *Islam and Psychological Research*, 2(2), 95-109. <https://www.magiran.com/paper/1732739?lang=en>
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*, 18(2), 76-82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>
- Coolidge, F. L., Moor, C. J., Yamazaki, T. G., Stewart, S. E., & Segal, D. L. (2001). on the relationship between Karen Horney's tripartite neurotic type theory and personality disorder features. *Pers Individ Dif*, 30(8), 1387-400. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00120-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00120-3)
- Coolidge FL. (2012). Horney-Coolidge Tridimensional Inventory (HCTI). *Manual. Colorado Springs: University of Colorado*. https://nanopdf.com/download/horney-coolidge-tridimensional-inventory_pdf
- Coolidge, F. L., Segal, D. L., Estey, A. J., Spinath, F.M., Hahn, E., & Gottschling, J. (2015). Heritability estimates of Karen Horney's core neurotic trends in a young adult twin sample. *Psychology*, 06(15), 2013-24. <http://dx.doi.org/10.4236/psych.2015.615199>

- Coolidge, F. L., Segal, D. L., Benight, C. C., Danielian, J. (2004). The predictive power of Horney's psychoanalytic approach: an empirical study. *Am J Psychoanal*, 64(4), 363-74. <https://doi.org/10.1007/s11231-004-4324-z> [Link]
- Gholipour, Z., Marashi, S., Mehrabizadeh Honarmand, M., & Arshadi, N. (2016). Resilience as a mediator between Big Five-Factor personality trait and happiness. *Educ Psychol*, 12(39), 135-55. (Persian). https://jep.atu.ac.ir/article_4121_en.html
- Ghorbankhani, M., & Salehi, K. (2022). Explanation the deterrent dysfunctions of scientific authority in the humanities. *Iranian Pattern of Progress*, 10(3), (Persian) <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23295599.1401.10.3.6.4>
- Ghorbankhani, M., Salehi, K., & Moghaddamzadeh, A. (2020). Construction of a Standardized Questionnaire to Detect the Pseudo Evaluation in Elementary Schools. *Journal of Educational Sciences*, 27(2), 91-116. (Persian) <https://doi.org/10.22055/edus.2020.35053.3114>
- García-Izquierdo, M., Meseguer de Pedro, M., Ríos-Risquez, M. I., & Sánchez, M. I. S. (2018). Resilience as a Moderator of Psychological Health in Situations of Chronic Stress (Burnout) in a Sample of Hospital Nurses. *Journal of nursing scholarship: an official publication of Sigma Theta Tau International Honor Society of Nursing*, 50(2), 228-236. <https://doi.org/10.1111/jnu.12367>
- Goreishi, A., & Shajari, Z. (2013). Substance Abuse among Students of Zanjan's Universities (Iran): A Knot of Today's Society. *Addiction & health*, 5(1-2), 66-72. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3905561/>
- Green, J. A., O'Connor, D. B., Gartland, N., & Roberts, B. W. (2016). the Chernyshenko Conscientiousness Scales: A New Facet Measure of Conscientiousness. *Assessment*, 23(3), 374-385. <https://doi.org/10.1177/1073191115580639>
- Hajilo, N., & Jafari, I. (2015). The role of perceived stress, social support in sensation seeking and addiction. *QUARTERLY JOURNAL OF HEALTH PSYCHOLOGY*, 4(16), 19-30. (Persian). https://hpj.journals.pnu.ac.ir/article_1985.html?lang=en
- Haghighayegh, A., & Oreyzi, H. R. (2009). Relation of Aggression Types according to Karen Horney's Theory with Negative and Positive Driving Behaviors and Accidents. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 15(1), 81-85. (Persian). <https://ijpcp.iuums.ac.ir/article-1-668-en.pdf>
- Fox, H. C., Bergquist, K. L., Casey, J., Hong, K. A., & Sinha, R. (2011). Selective cocaine-related difficulties in emotional intelligence: relationship to stress and impulse control. *The American journal on addictions*, 20(2), 151-160. <https://doi.org/10.1111/j.1521-0391.2010.00108.x>
- Jalilian, F., Mirzaei Alavijeh, M., Amoei, M. R., Zinat Motlagh, F., Hatamzadeh, N., & Allahverdi-pour, H. (2013). Prevalence and pattern of drug abuse among prisoners in Kermanshah city. *Iranian Journal of Health Education and Health Promotion*, 1(2), 41-50. (Persian). <http://dx.doi.org/10.52547/JPS.20.106.1787>
- Jebraeili, H., Habibi, M., Nazemi, A. (2019). Mediating role of resilience and tendency to addiction regarding the effect of gender on substance use. *Journal of Research and Health*, 9(3), 236-245. (Persian). http://jrh.gmu.ac.ir/browse.php?a_code=A-10-789-3&slc_lang=fa&sid=1
- Kline, R. B. (2018). Response to Leslie Hayduk's review of Principles and Practice of Structural Equation Modeling 4nd Ed. *Canadian Studies in Population*, 45(3-4), 188-195. <https://pdfs.semanticscholar.org/9f61/4aefcc38de8aa425a190560055dff40fabad.pdf>
- Konopka, A., Pelka-Wysiecka, J., Grzywacz, A., & Samocho-wiec, J. (2013). Psychosocial characteristics of benzodiazepine addicts compared to not addicted benzodiazepine users. *Progress in neuro-psychopharmacology & biological psychiatry*, 40, 229-235. <https://doi.org/10.1016/j.pnpbp.2012.09.001>
- Mehboodi, M., Amiri, S., Molavi, H. (2021). The mediating role of resilience in the relationship between positive and negative emotional expression in the family and adolescent psychological well-being. *Journal of Psychological Science*, 102(20), 869-878. (Persian). <http://dorl.net/dor/20.1001.1.17357462.1400.20.10.2.1.8>
- Mokhtarpour, H., Goodarzi, M. A., Taghavi, M. R., & Faghihi, A. (2021). Motivations for substance abusers: A qualitative study. *Journal of Psychological Science*, 106(20), 1787-1809. (Persian). <http://dx.doi.org/10.52547/JPS.20.106.1787>

- Mohammadi Niko, A., Ghorbani, A., & Mohammadi Niko, A. (2018). Investigating the role of individual, family, social and economic factors in the tendency to addiction in women (Case study: Golestan province). *Social Sciences (Shushtar Azad University)*, 3(42), 69-86. (Persian). http://jss.iaushoushtar.ac.ir/article_543953.html?lang=en
- Mohammadi, A., Aghajani, M., & Zahtabvar, G. H. (2011). Addicton and its relaton with resilience and emotonal components. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 136-42. (Persian). <https://ijpcp.iuims.ac.ir/article-1-1347-en.pdf>
- Pour naghsh tehrani, S., Ebrahimi, A., Naghsh, Z. (2018). A Comparative study of personality traits and emotional intelligence of Heroin and Methamphetamine users with normal people of Kabul city. *Journal of Psychological Science*, 69(17), 557-565. (Persian). <http://dori.net/dor/20.1001.1.17357462.1397.17.69.4.4>
- Polimeni, A. M., Moore, S. M., & Gruenert, S. (2010). MMPI-2 profiles of clients with substance dependencies accessing a therapeutic community treatment facility. *E-Journal of Applied Psychology*, 6(1), 1-9. [https://researchbank.swinburne.edu.au/file/6574f0d7-dc1b-4b08-a88c-a64fa52bfe0d/1/PDF%20\(Published%20version\).pdf](https://researchbank.swinburne.edu.au/file/6574f0d7-dc1b-4b08-a88c-a64fa52bfe0d/1/PDF%20(Published%20version).pdf)
- Rostami, C., & Akbari, M. (2015). The Relationship between the Big Five Personality Factor and Resilience With addition potential among student. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*, 2(3), 53-66. (Persian). <http://shenakht.muk.ac.ir/article-1-110-fa.html>
- Sadri Demirchi, A., Israfili Tazeh Kand, M. H., & Mesbahi, S. (2019). Addiction readiness model based on the three dark traits of personality and schematic mentalities. *Addiction Research*, 13(53), 119-138. (Persian). <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=501496>
- Sarami, H. (2018). The first word. *Scientific Quarterly Research on Addiction*, 11(50), (Persian). <http://etiadjpajohi.ir/content/49/>
- Seccombe, K. (2002). Beating the odds versus changing the odds: poverty, resilience, and family policy. *J Marr Fam*, 64, 384-94. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00384.x>
- Shatz, S. M. (2004). The relationship between Horney's three neurotic types and Eysenck's PEN model of personality. *Personality and Individual Differences*, 37, 1255-1261. <https://dokumen.tips/documents/the-relationship-between-horneys-three-neurotic-types-and-eysencks-pen.html>
- Shiv, B., Loewenstein, G., Bechara, A., Damasio, H., & Damasio, A. R. (2005). Investment behavior and the negative side of emotion. *Psychological science*, 16(6), 435-439. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01553.x>
- Shiviari, F., Safaryani, A., Rostamzadeh, M. (2017). The comparison of prevalence of personality disorders among individuals with substance abuse, regression to abuse and ordinary people. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 9, 128-35. (Persian). https://jfmh.mums.ac.ir/article_8525.html?lang=en
- Sutin, A. R., Evans, M. K., & Zonderman, A. B. (2013). Personality traits and illicit substances: The moderating role of poverty. *Drug Alcohol Depend*, 131(3), 247-51. <http://dx.doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2012.10.020>
- Terracciano, A., Löckenhoff, C. E., Crum, R. M., Bienvenu, O. J., & Costa, P. T., Jr. (2008). Five-Factor Model personality profiles of drug users. *BMC Psychiatry*, 8, Article 22. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-8-22>
- Zargar, Y., Najarian, B., Naami, A. Z. (2008). The Relationship of some Personality Variables, Religious Attitudes and Marital Satisfaction with Addiction Potential in Personnel of an Industrial Factory in Ahvaz. *Journal of Education and Psychology*, 15(1), 99-120. (Persian). <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=98530>
- Zhang, J., Bray, B. C., Zhang, M., & Lanza, S. T. (2015). Personality Profiles and Frequent Heavy Drinking in Young Adulthood. *Personality and individual differences*, 80, 18-21. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.054>
- Zvolensky, M. J., Taha, F., Bono, A., & Goodwin, R. D. (2015). Big five personality factors and cigarette smoking: A 10-year study among US adults. *Journal of Psychiatric Research*, 63, 91-96. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2015.02.008>